

SPANNING AAN DE GRENS

DE VERSCHRIKKINGEN VAN DE BERLIJNSE MUUR ZIJN OVERBEKEND. VRIJWEL VERGETEN IS DAT DE GRENS TUSSEN NEDERLAND EN BELGIË VELE MALEN DODELIJKER WAS. EN DAT ALLEER HONDERD JAAR GELEDEN. WE VOLGEN HET SPANNENDE SPOOR VAN DE DODENDRAAD.

Een draad van 332 kilometer lang met tweeduizend volt erop, duizenden bewakers en zo nu en dan een mijnenveld. Een dergelijke grens verwacht je in een ver land met een meedogenloze dictator, niet tussen twee van de braafste landen van Europa. Toch was die er en hij kostte het leven aan honderden, misschien zelfs meer dan duizend Belgen, Duitsers en Nederlanders die tussen 1915 en 1918 België wilden ontvluchten.

De Dodendraad, zoals hij al snel werd genoemd, is allang verdwenen, maar nog altijd zorgt hij voor een spannende grenstocht over kleine weggetjes door weilanden en bossen, waar ineens een waarschuwbord kan opduiken met de tekst: 'ACHTUNG Hoogspanning - Doodsgevaar'.

NEDERLAND NEUTRAAL

Oké, het valt nu wel mee met het doodsgevaar, want er liggen slechts kleine stukjes replica die niet onder stroom staan. De originele Dodendraad werd vrijwel direct na de Eerste Wereldoorlog verwijderd en daardoor ook grotendeels uit de geschiedenis gewist. Dat is jammer, want juist de geschiedenis van de Draad laat zien hoe twee neutrale landen waar nooit wat leek te gebeuren plotseling in een hel terechtkwamen.

De hel was uiteraard de Eerste Wereldoorlog. De machtsverhoudingen waren in het rommelende Europa van 1914 zo onduidelijk dat iets te veel landen baat dachten te hebben bij een oorlog. Er is wel eens beweerd dat het ook met een potje voetbal had kunnen worden

opgelost, maar het werd een potje vechten. Met Duitsland en Frankrijk voorop.

België en Nederland zagen niets in een oorlog en verklaarden zich neutraal. Ook goed, zeiden de Duitsers, maar dan willen we wel een vrije doortocht hebben door België om de Fransen vanuit het noorden te grazen te nemen. De Belgen weigerden en twee dagen later vielen de Duitsers binnen. De Britten, die de neutraliteit van België hadden gegarandeerd verklaarden hierop Duitsland de oorlog. En zo lagen alle Europese grootmachten binnen een week op de vechtmat.

HOCHSPANNUNGSHINDERNIS

Toen de Duitsers in oktober 1914 Antwerpen met grof geweld dreigden aan te vallen, namen naar schatting een miljoen Belgen de benen naar het neutrale Nederland. Grensdorpen en steden konden dat bij lange na niet aan. Duizenden vluchtelingen moesten op straat slapen in die eerste dagen. De Duitsers zagen de vlucht met argusogen aan. Vooral omdat er tussen de vluchtelingen soldaten, spionnen en vrijwilligers zaten die zich via Nederland wel eens bij de Fransen zouden kunnen aansluiten. Ook Duitse deserteurs zochten in Nederland een veilig heenkomen.

Om de uitstroom te stoppen probeerden de Duitsers eerst met soldaten de grens onder controle te krijgen. Hele stukken bos werden neergehaald om een beter zicht te hebben. Het hielp niet en kostte bovendien teveel mankracht. En toen kwam de Draad, die de Duitsers al op kleine schaal hadden uitgetest aan de Zwitserse grens.

De Hochspannungshindernis, zoals de Duitsers het noemden, liep van de Belgische kust tot het toenmalige vierlandenpunt en had een lengte van 332 kilometer. De werkelijke landsgrens was 450 kilometer lang. Het betekende dat er heel wat van de kartelige grens werd afgesneden. Een keer pakten de Duitsers per ongeluk en stuk Nederland mee, wat na protesten werd teruggeven. De rest ging van het Belgisch grondgebied af. Dat werd niemandsland, waar smokkel hoogtij vierde.

Om een interessant deel van de Dodendraad te volgen, beginnen we in Willemstad, bij Het Wapen van Willemstad. Dat ligt niet op de grens, maar het is prettig restaurant in een al-leraardigst stadje en de binnendoorroute naar de grens is mooi. Als je een ruim een uur voor zonsondergang gaat rijden, kom je precies in het goede sfeertje terecht. Over steeds rusti-

ger wordende weggetjes slinger je binnendoor naar de grens, die je bij het Vlaamse Essen oversteekt. De Draad liep hier dwars door Essen heen. Vaak betekende dat dat families en vrienden van elkaar werden gescheiden. Winkels verloren een deel van hun klandizie en boeren konden hun land niet meer bereiken. Het kon de Duitsers weinig schelen. Ze wilden de draad zo kort mogelijk houden, want het was moeilijk om aan voldoende stroomdraad en elektrische spanning te komen. Centrales bestonden toen nog niet.

ELEKTRICITEIT?

Na Essen wacht een bonte verzameling grenswegen en weggetjes, soms zo klein als een fietspad. Ze gaan door lintdorpen, weilanden en geheimzinnige bossen, en blijven bijna altijd dicht aan de grens. Als je heel goed kijkt, zie je in de weilanden dat het schrikdraad soms een ouderwetse porseleinen isolator heeft. Grote kans dat die afkomstig is van de Dodendraad. Veel duidelijker zijn de korte stukjes reconstructie van de Draad, die je een aantal keer in de route tegenkomt. Bijvoorbeeld bij uitkijktoren De Klot, vlak voor Wuustwezel. Hier zie je dat de Dodendraad uit drie prikkeldraadhekken bestond. Op de middelste stond op de zes tot zeven draden

2000 volt. De versperringen aan weerskanten hiervan moesten voorkomen dat mens en dier per ongeluk tegen de stroomdraad aanliepen.

Op een houten bord met handgeschilderde letters staat:

**ACHTUNG Hochspannung-Lebensgefahr
Hoogspanning-Doodsgevaar**

De waarschuwing mocht voor velen niet baten. Een professor die er onderzoek naar deed documenteerde vanaf de oprichting 850 dodelijke slachtoffers. Volgens de website dodendraad.org waren het er ongetwijfeld meer, want veel gegevens ontbraken.

Het grootste gevaar was dat mensen nauwelijks wisten wat elektriciteit was. Onderwijzers en pastoors werden ingezet om het uit te leggen.

Onder Baarle-Hertog komen we weer een stukje replica-Draad tegen. In Zondereigen, daar niet ver vandaan, gaan we langs een schakelhuisje, een nagebouwde uit 2013. Langs de hele grens stonden er ongeveer honderd. Het bood een wachtruimte aan patrouillerende soldaten en er was een schakelkast om de stroom van de draad te halen. Grenswachten lieten zich regelmatig omkopen en dan moest je maar hopen dat ze de

juiste schakelaar wisten te vinden - wat niet altijd het geval was.

We rijden inmiddels in volledige duisternis door bossen en weilanden. Het is nu helemaal goed voor te stellen hoe grimmig de grensstreek in de Eerste Wereldoorlog moet zijn geweest.

Wat deed Nederland tegen het wrede dodenhek? Bijzonder weinig. Als neutraal land hadden we de plicht de grenzen scherp te bewaken. Dus het hek vonden we prima. Nederlandse grenswachten stonden de vluchtelingen juist op te wachten bij de zwakke punten om ze vervolgens terug te sturen.

De Dodendraad sloot de grens zo hermetisch af dat het hele grensverkeer vrijwel tot stilstand kwam. Vluchtelingen kwamen er nauwelijks meer in. Eruit ging makkelijker.

Na de massale inzet van Nederland in oktober 1914 om een miljoen Belgen onder te brengen, raakte het enthousiasme door incidenten en voedseltekorten snel bekoeld. Wederzijds. Veel

Belgen kwamen in barakkenkampen - de zogenaamde Belgendorpen - terecht en waar ze klaagden over het eten en het strenge regiem. Al na enkele weken werden maatregelen genomen om ze weg te krijgen. Tegen het einde van de oorlog zaten negen van de tien Belgen alweer thuis. Tussen de Nederlanders en de Belgen zat kennelijk meer dan alleen een draad.

Voor ons gaat het oversteken van de grens een stuk eenvoudiger. In totaal gaan we er bijna ongemerkt een keer of tien overheen. De route eindigt bij de Hoijsse Hoeve in Someren, waar met een beetje geluk nog iets te eten en te drinken valt.

Startpunt:
Wapen van Willemstad,
Benedenkade 12,
4797 AV Willemstad.

Eindpunt:
Hoijsse Hoeve,
Hoijsersstraat 20,
5711 PV Someren

